

rits..." (n.79a). Existeix, per tant, l'intent d'esbrinar un constitutiu formal de la marginació a l'hora de dur a terme la tasca pastoral "...hom ha de començar a parlar del 'quart món', el dels pobres de casa nostra. Aquests marginats però, tenen un to especial, no són només pobres, sinó que la pobresa d'uns quants, que ha de conviure amb el confort i l'opulència de la majoria, comporta un sofriment i un estatut especial, la seva 'marginació'" (pàg.19). El terme, per tant, es torna elusiu a l'hora d'aplicar-hi una reflexió científicoteològica. Així doncs, l'autor confessarà que: "Després d'aquest parell d'accents, fem-nos la pregunta general: quin és l'objectiu global últim de l'acció eclesial amb els marginats? A la llum de les reflexions fetes, crec que cal subratllar: el mateix que amb tots els altres... el primer que cal és deixar de 'marginar-los' en el nostre cor, i entendre que són persones i grups als quals es dirigeixen la Paraula i l'Esperit del Senyor igualment con a tots els altres" (pàg. 122). Aquesta també va ser la meua experiència els anys d'ajut pastoral a la diòcesi de Madison, Wisconsin, en la labor amb els bracers mexicans que havien entrat de manera il·legal als Estats Units, i es dedicaven als treballs agrícoles.

Pel que fa a l'objectiu de l'acció social amb els marginats, d'entrada podria semblar que és la seva "integració" a la societat, però, en considerar la fibra moral d'aquesta societat injusta i marginadora, no es veu que l'objectiu pugui ser altre que la promoció humana i cristiana de les minories marginades, preservant-ne els valors positius autòctons.

La marginació: dolor, mirall i repte és un llibre clar i profund. Jo en destacaria el capítol V, "Vers una espiritualitat de la

dedicació als marginats", perquè constitueix un bon fonament per a l'espiritualitat de les persones i comunitats que es lliuren a una acció pastoral intensa amb els marginats. De fet, a tots aquells que dediquen els seus esforços a la marginació, els recomanaria la lectura i reflexió de cadascuna d'aquestes pàgines. Si hagués d'assenyalar algun aspecte menys reeixit del llibre, hauria de dir que algunes afirmacions sobre el "pecat col·lectiu" m'han semblat una mica radicals, ja que gairebé neguen la llibertat personal. Afirmacions que, d'altra banda, es troben matisades en altres indrets del llibre (vid. pàg. 41). Crec que en aquesta qüestió hauria valgut la pena dedicar una referència al text ja clàssic sobre el pecat social que es troba a l'exhortació apostòlica *Reconciliatio et poenitentia*.

Ignasi Segarra

El Fundador del Opus Dei. Vol. I: ¡Señor, que vea!

Andrés Vázquez de Prada
Rialp, Madrid, 1997
638 pàg.

Penso que aquest és un treball que marca una línia divisòria entre l'abans i el després de la historiografia sobre l'Opus Dei. El britanitzat -tot i que castellà de naixement, fill de Valladolid- autor de vides d'homes tan il·lustres com la de Thomas More, d'estudis sobre John Henry Newman, d'assaigs sobre qüestions antropològiques diverses, s'ha despullat aquí de si mateix, ha renunciat en bona part al seu estil característic, ha volgut limitar al màxim tota presència

excessiva com a autor -presència que fóra ben lícita, d'altra banda, ja que l'autor recrea i interpreta, i per tant impregna de la pròpia personalitat l'objecte del seu estudi, sigui persona o ens moral- i, malgrat aquest deseiximent, li ha sortit el seu millor treball.

Només en algun moment esporàdic, l'autor perd la necessària equanimitat i es declara corprès per la persona del biografat i per tot allò que li sembla que manifesten els documents que posa al descobert en el seu llibre. I s'evidencia llavors la seva complicitat, la seva tendència a donar per bo el que ha deixat escrit, sense preocupar-se de furgar encara més en determinats episodis que potser amaguen altres detalls també substanciosos. Però s'entén: l'obra empresa, si atenem el gairebé increïble volum de documentació disponible que palesa l'aparat crític, era enorme. I alguna cosa cal deixar per a investigadors futurs.

Li haurà costat, a Vázquez de Prada, el fet de desaparèixer tant, de passar inadvertit, però aquesta és, segons la meua opinió, la clau del triomf. Vázquez deixa que parli el biografat, i qui sigui ell qui ens expliqui la seva vida. Sense explicar-nos-la, perquè també es fa palès que la rica documentació rescatada per l'autor no preveia una sortida a la llum: són en bona part, així els anomenava Escrivà, "apunts íntims". Parlen, doncs, aquests "apunts íntims", i parlen els fets. I Vázquez, com deia, amb el seu estil una mica barroc i la rica terminologia a la qual ens tenia acostumats, resta en segon terme.

Era un llibre necessari, que ha vingut a omplir un forat que es feia veure. L'autor fuig de l'hagiogràfic, del sant *per-*

fecte que segurament no ha existit mai a la història. Aquí tenim un personatge de carn i ossos, que -en l'època a què es refereix aquest volum I- de vegades s'enfada i d'altres vegades riu, que alguns dies no és capaç de llevar-se a l'hora prevista al matí i uns altres sí, que es desanima quan alguna cosa no surt com volia, que s'ho passa malament i s'ho passa bé, que en moltes ocasions no entén el perquè de tot plegat, que de tant en tant es cansa i desitja retirar-se del brogit secular. És un autèntic ésser humà, del qual Vázquez ens explica la seva vida.

Vida i *miracles*. Es narren fets que semblen inexplicables, i que tal vegada faran somriure de manera condescendent lectors agnòstics o poc amics del fet sobrenatural-religiós. Per bé que la clau pugui ser en allò que el mateix Escrivà deia: que, per a ell, tan miracle és que el sol surti cada matí, com que un bon dia deixés de sortir. Alguns podran titllar el protagonista d'il·luminat, d'excessivament providencialista, d'exagerat amb les coses de Déu. Aquí ja hi entra en joc la postura de cadascú davant del fenomen religiós: es pot tenir fe en Déu o en l'atzar -suposant que siguin coses contradictòries. Però ningú que sigui mínimament honrat tindrà el més mínim dubte que ens trobem davant algú que ha patit i gaudit molt a prop de nosaltres, que ha viscut el mateix segle XX que tots. Que creia fermament en Déu? És ben clar. Que "veia" Déu rera cada esdeveniment de la seva vida? Innegable. Que reaccionava molts cops d'una manera sorprenent? També. Ell mateix era conscient que la seva conducta provocava de vegades estranyesa, i acceptà de bon grat, com si fos una broma, que alguns li diguessin boig.

D'aquest llibre, ho aventuro, se'n par-

larà. I és només la primera part d'una obra de gran cas, que l'autor ha dividit en tres volums. Vázquez de Prada anuncia els dos que falten per més endavant, desitjós d'oferir un producte acabat, que encara ha de perfilar, diu, "para no dejar cabos sueltos en esta historia". Sens dubte, aquest primer volum era el més fàcil, atès que s'acaba l'any 1936, al començament de la guerra civil: totes les persones citades ja han mort i, pel temps transcorregut, que tot ho guareix, no sembla que ningú s'hagi de molestar per les veritats que sobre aquesta època pretèrita s'exposen. Altra cosa serà quan surtin els dos toms que resten, més propers a nosaltres en el temps, si el volum i la qualitat de la documentació emprada són com els de la del primer. (a més, tenint en compte que manca per explicar l'etapa que comença amb la guerra, que tants papers destruï de tothom, fins al 1975, any de la mort, pot molt ben ser que la documentació disponible sigui encara més prolixa, complexa i completa: pobre autor.)

Dic això, perquè Vázquez de Prada, tot i que amb caritat exquisida, deixa en mala posició determinades persones. Posant per cas, i encara que amb delicadesa eviti citar-los, no queden gaire bé certs autors que havien emprès abans alguna presumpta *biografia* d'Escrivà amb l'únic fi de desacreditar-lo. A Escrivà, ja en vida, li van organitzar uns bizantinismes realment curiosos. N'hi va haver que s'enredaren en històries sobre els canvis del cognom, per exemple. Doncs bé: Vázquez analitza al detall aquesta qüestió suposadament polèmica, fins que el lector es cansa de dades, i demostra que Escrivà sempre es va dir Escrivà (en castellà Escrivá, és clar), malgrat els errors d'algun rector que no pretenia exercir de

notari onomàstic rigorós, sinó que mirava simplement de prendre nota, d'oïda, de qui era l'infant que havien portat a batejar. També queden malament alguns saberuts inquisidors dels seus escrits, que carregaven a les espatlles del fundador de l'Opus Dei qui sap quins foscos i retrògrads plantejaments pel fet que escrivís a la seva obreta *Camí* que, per exemple, "els seglars només poden ser deixebles" en qüestions de moral; o que el titllaven d'elitista per dir que "a qui pugui ser savi no li perdonem que no ho sigui". I, a la fi, resulta que aquestes frases no eren pròpiament seves, sinó de conspicus membres d'institucions religioses benemèrites que, en el seu moment, les hi van dir a cau d'orella. ¿Què cal pensar, aleshores, d'ell, quan l'acusaven de *pecats* que no eren seus, i callava? Doncs que li importava ben poc la seva fama, encara que l'acusessin sense fonament. I això diu molt de la seva cabdal honradesa.

Queda clar, però, que callava sempre que l'atacaven a ell, i que en canvi reaccionava amb contundència quan veia que l'atac s'adreçava a tercers. Llavors la humilitat s'enfrontava al sentit de justícia, i normalment guanyava aquest, perquè no se sentia amb dret a no defensar allò que, sense ser personal seu, sentia com a propi perquè ho estimava en molt. D'aquí sorgeix la seva fama d'enèrgic: del braó amb què defensava allò que no era estrictament seu.

Un defecte d'aquest llibre: les abundants notes a peu de pàgina (unes dues mil) sembla que tinguin vida pròpia, com si constituïssin un treball separat del text general, com si l'autor hagués dubtat fins al darrer moment si havia d'incloure-les o deixar-les a banda, potser per a una publicació posterior. De la decisió última -

la unió d'aquest voluminós aparat crític a un text prou extens - se'n ressent el conjunt, atès que moltes de les notes repeteixen, de manera més prolixa, allò que ja s'havia dit al relat, i el relat, també molts cops, explica esdeveniments que ja havien estat avançats en anotacions anteriors.

I un retret, ja apuntat: que el que s'ha publicat d'aquesta biografia s'acabi el 1936, sense que sapiguem amb certesa quan en veurem la continuació. L'autor ens lleva a mig tast una història que, ja en els seus primers 34 anys, menys de la meitat de la vida del protagonista, ha omplert més de 600 pàgines de text i notes sense que el lector interessat noti el cansament i sense que s'hi percebi cap afany propagandístic: només explicar, fil per randa, allò que va succeir.

Per parlar del fundador de l'Opus Dei, a partir d'ara, serà inexcusable —sigui qui sigui el qui ho intenti— referir-se a aquesta obra. És un llibre d'història.

Pere Saumell

La sal de la tierra

Cardenal Joseph Ratzinger
Palabra, Madrid, 1997

El Cardenal Ratzinger, Prefecte de la Congregació de la Doctrina de la fe des de 1982, torna a ser entrevistat i afronta alguns dels temes importants de l'Església d'una forma directa, que fa molt interessant la lectura del llibre. Un amic, després de llegir el llibre, em deia que contenia un cert to pessimista, (tot i que cal tenir present que la traducció de

la primera edició no és a vegades massa precisa, i en llegir-lo es té la impressió de no poder apreciar els matisos del text original). Si agafem frases soltes, podem tenir sovint la referida impressió negativa: "En l'ètica de l'home actual, Déu no existeix, i en el cas que existeixi, no té res a veure amb nosaltres. Aquesta és la idea pràcticament general del món modern: Déu no s'ocupa de nosaltres? Doncs nosaltres tampoc no ens ocuparem de Déu." (pp. 136-137). Són paraules dures, com les que vénen a continuació: "En conseqüència, per a ells, la vida eterna tampoc no importa. Les obligacions que teníem per la nostra responsabilitat davant Déu i davant el judici diví, han estat suplantades per aquelles que tenim davant la història i la humanitat". El Cardenal es refereix al fanatisme que s'origina davant una mena de tirania del món actual, que consisteix en el fet de "no haver-hi autoritat superior a la del judici de l'opinió pública (que, tot sigui dit, és extremadament cruel)". Així, continua dient, "les motivacions dels ideals de vida dels homes de la nostra època sovint no tenen significat". D'aquesta manera l'egoisme va escampant-se arreu... Pot ser que el "dramatisme" d'algunes pàgines del llibre vingui provocat pel to crític que -fent-se ressò de l'ambient d'Alemanya- adopten les preguntes i comentaris d'en Seewald, que pretén ser "imparcial" en el sentit de veure el cristianisme des de fora. Però el to que li dona Ratzinger no em sembla "pessimista": Insisteix el Cardenal que "és propi de la fe cristiana tenir la certesa que Déu mai no abandonarà l'home, i, per tant, la humanitat mai no acabarà en un fracàs total, tot i que a molts, els sembli que hauria estat millor que la humanitat mai no hagués aparegut sobre el planeta" (p. 28); reconeix la gran crisi que passa el món, i diu que no disposem d'un interrup-